

Μελέτη λαθών τονισμού στην ανάγνωση ψευδολέξεων

Σ. Αλεξανδρή¹, Σ. Γερακάκη¹, Α. Πρωτόπαπας²

¹Πανεπιστήμιο Αθηνών · ²Ινστιτούτο Επεξεργασίας του Λόγου

Εισαγωγή

Στη μελέτη της ανάγνωσης έχει δοθεί έμφαση στη φωνητική αποκωδικοποίηση και λιγότερο στον τονισμό. Δεν είναι γνωστό, όταν διαβάζουμε μια λέξη, πότε και με ποιον τρόπο υπολογίζεται η θέση του τονισμού. Οι πιθανές πηγές πληροφορίας για τον τονισμό είναι τρεις: (α) η αποθηκευμένη πληροφορία για τη λέξη στο νοητικό λεξικό, (β) η εφαρμογή κάποιου σταθερού μετρικού προτύπου και (γ) η δήλωση της τονισμένης συλλαβής με τονικό σύμβολο στη γραφή. Στη μελέτη αυτή εξετάζουμε πειραματικά το ρόλο των τριών πηγών για πρώτη φορά στην ελληνική γλώσσα.

Γενική σχεδίαση

Η επίδραση των τριών πηγών πληροφορίας μπορεί να μελετηθεί καλύτερα σε ψευδολέξεις, οι οποίες δεν υπάρχουν στο νοητικό λεξικό, ώστε να μπορούμε να διακρίνουμε επιμέρους συνεισφορές.

- Στο 1^ο πείραμα εξετάζεται η επίδραση του λεξικού με χειρισμό (α) της ομοιότητας των ψευδολέξεων με πραγματικές λέξεις και (β) της συχνότητας των λέξεων από τις οποίες προέρχονται.
- Στο 2^ο πείραμα αντιπαραβάλλεται η επίδραση του τονικού σημαδιού στη γραφή με το παροξύτονο μετρικό πρότυπο.

1^ο πείραμα - Μέθοδος

Ερεθίσματα: Κατασκευάστηκαν 3 ομάδες ψευδολέξεων, η 1^η και η 2^η από συχνές λέξεις και η 3^η από σπάνιες. Για την 1^η και 3^η ομάδα οι λέξεις αλλάχτηκαν λίγο (περίπου → πεχιπου) και για τη 2^η πολύ (τελευταία → τηλαυτακα). Χρησιμοποιήθηκαν λέξεις με τόνο σε όλες τις θέσεις, 3-5 συλλαβών, κυμαινόμενης πολυπλοκότητας. Οι 44 τελικές ψευδολέξεις τυπώθηκαν *χωρίς* τονικό σημάδι σε ένα φύλλο χαρτί Α4 σε τυχαία σειρά για να διαβαστούν φωναχτά.

Συμμετέχοντες: 37 μαθητές Γυμνασίου.

Διαδικασία: Ανάγνωση των ψευδολέξεων χωρίς διακοπή.

Υποθέσεις: Οι ψευδολέξεις που θυμίζουν πραγματική λέξη θα τονίζονται κατ' αναλογία με τη λέξη, περισσότερο για πιο συχνές λέξεις. Αν δεν θυμίζουν λέξη θα τονίζονται με το γενικό πρότυπο.

2^ο πείραμα - Μέθοδος

Ερεθίσματα: Κατασκευάστηκαν ψευδολέξεις που να μη θυμίζουν καθόλου λέξεις, αυξανόμενης πολυπλοκότητας (με 3-5 συλλαβές και 1-3 συμφωνικά συμπλέγματα) ώστε να αυξηθεί η πιθανότητα λάθους λόγω δυσκολίας. Οι 46 τελικές ψευδολέξεις τυπώθηκαν με τονικό σημάδι σε ένα φύλλο χαρτί Α4 σε τυχαία σειρά για να αναγνωστούν φωναχτά.

Συμμετέχοντες: 33 μαθητές Γυμνασίου.

Διαδικασία: Ανάγνωση των ψευδολέξεων χωρίς διακοπή.

Υποθέσεις: Οι δυσκολότερες ψευδολέξεις θα διαβάζονται με λάθη, φωνητικά και τονικά. Τα τονικά λάθη θα τείνουν προς ένα σταθερό πρότυπο και δεν θα είναι τυχαία καταμεμημένα.

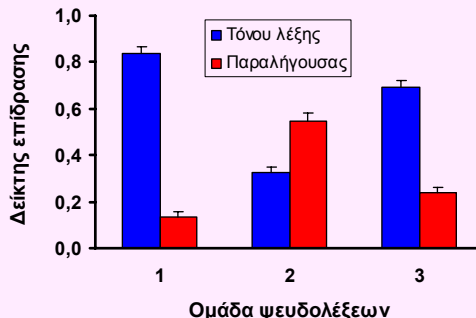
Δείκτες επίδρασης

Τόνου λέξης: Η τάση να τονίζεται μια ψευδολέξη σύμφωνα με τη θέση του τόνου της λέξης από την οποία προέρχεται.

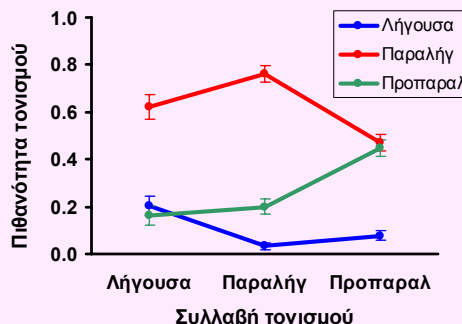
Παραλήγουσας: Η τάση να τονίζεται μια ψευδολέξη στην παραλήγουσα, ελλείψει ή κατά παράβαση τονικού σημαδιού.

Αποτελέσματα 1^{ου} πειράματος

• Όταν οι ψευδολέξεις θυμίζουν λέξεις τονίζονται με βάση αυτές, περισσότερο όταν οι λέξεις είναι συχνές (υψηλοί δείκτες τόνου λέξης για την 1^η ομάδα και, λιγότερο, για την 3^η ομάδα), άρα **στον τονισμό παίζει ρόλο η εσωτερική αναπαράσταση της λέξης**.

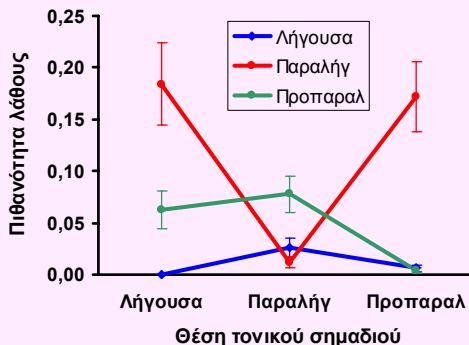

• Όταν οι ψευδολέξεις δεν θυμίζουν λέξεις τότε τονίζονται κατά προτίμηση στην παραλήγουσα (υψηλός δείκτης παραλήγουσας για την 2^η ομάδα), όποια κι αν ήταν η θέση του τόνου στην αρχική λέξη, άρα **υπάρχει παροξύτονο τονικό πρότυπο στα ελληνικά**.

Αποτελέσματα 2^{ου} πειράματος

• Τα τονικά λάθη στην ανάγνωση (τονισμός σε θέση διαφορετική από το γραπτό σημάδι) τείνουν προς την παραλήγουσα, άρα **το πρότυπο είναι ενεργό ακόμα και όταν υπάρχει γραπτό σημάδι**.

Χειρισμός δυσκολίας

Η αύξηση του αριθμού συλλαβών οδηγεί σε αύξηση λαθών στην ανάγνωση ψευδολέξεων, άρα **το μήκος αυξάνει τη δυσκολία ανάγνωσης**.

